

АКЕВОНО

Bulletin· SOCIETY FOR MACEDONIAN-JAPANESE FRIENDSHIP AND COOPERATION

МУГРИ

ISSN 1409-6757

Булџен · ДРУШТВО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА

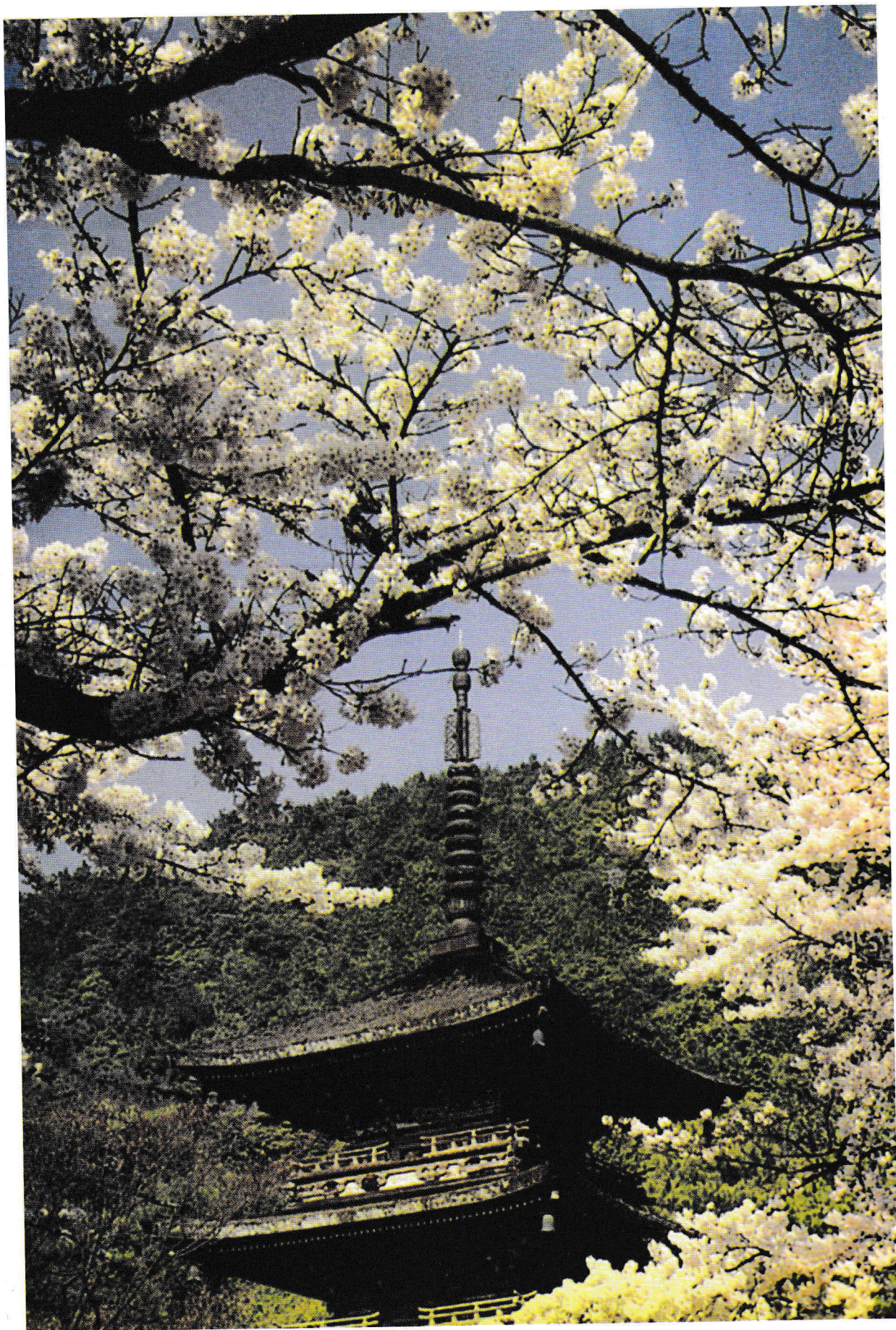
Skopje, vol.XV, No.1, jan.feb.march 2009 - Скопје, год.15, бр.1, јан.фев.март 2009 г.

Македонско - јапонско пријателство меѓу младите

Содржина:

Факти и бројки за Јапонија: Јапонија и глобалната економска криза, подготвил: Круме Ефтимовски (стр.3-6); Акција за сопирање на стагфлацијата, подготвил: Круме Ефтимовски (стр.7-10); Животна средина: Земјоделството во Јапонија, подготвила: д-р Јелена Димитријевиќ (стр.11-15); Состојбите во здравствениот систем на Јапонија, подготвил: д-р Сергеј Милошевски (стр.18-28); Белешки од Јапонија: Туризмот и Јапонија, подготвила: Елена Петровска (стр.29-30)

Пролей

ЈАПОНИЈА И ГЛОБАЛНАТА ЕКОНОМСКА КРИЗА

Минатиот септември, кога и Јапонија и Соединетите Американски Држави се подготвуваа за избори, финансиската криза, којшто изворно почна во Соединетите Американски Држави, се прошири во глобални размери. Во Соединетите Американски Држави, финансиските проблеми, станала најважно економско и финансиско прашање во екот на кампањата за ноемвриските претседателски избори. Во Јапонија беше избран нов премиер и се очекуваше дека кризата ќе го одложи распуштањето на Претставничкиот дом за да можат да се распишат општи избори. Двете најголеми политички партии во Јапонија се натпреваруваа во откривањето на своите планови за справување со финансиската конфузија, за спречување на рецесијата и за заздравување на јавните финансии. Во Велика Британија, исто така, кризата се појави како главен фактор во натпреварот меѓу Владата и опозициските партии во исполнувањето на нивните желби.

Во меѓувреме, на 11 октомври, кога и меѓународните финансиски пазари беа во паника, министрите за финансии и директорите на централните банки на Групата 7 итно се состанаа во Вашингтон. Шефовите за финансии на Групата 7 беа свесни дека ако ги изневерат пазарните очекувања, резултатот може да биде глобална рецесија. Тие бараа начини како да ја спречат паниката што владееше во финансиите, и како со агресивен акционен план да ги канализираат јавните финансии кон поголемите банки со што на финансиските пазари ќе им обезбедат ликвидност, гарантирана од владите и зголемување на заштитата на депонентите во банките. Со објавувањето на овој план се стопира берзанскиот шок, барем за извесно време.

Во одговор на финансиската криза, Соединетите Американски Држави и Европа почнаа да ги национализираат финансиските институции и да инектираат средства од јавните фондови. Централните банки, пак, ги преплавија пазарите со ликвидност, и на тој начин забележаа остро поместување на основните идеали за тоа како треба да изгледа економскиот систем и како да се менаџира истиот.

Интервенцијата на Владата драматично се зголеми во насока спротивна на англосаксонското размислување, коешто долго држеше до тоа дека државата треба да ја задржи својата минимална инволвираност во економската активност. Сега, капитализмот и пазарното стопанство се туркаат во насока на социјалистички стопански систем.

Новонастанатите економии, пред сè, на Кина и на Индија, кои заедно имаат 2,5 милијарди жители, се движат по сопствените насоки. Тука треба да се каже дека новодојденците од поранешните години, ниту одблизу не беа толку големи. Јапонија во времето на нејзиниот висок раст имаше само околу 100 милиони жители. Споредени со ситуацијата тогаш, сега земјите што се движат нагоре влијаат на глобалниот раст со сосема спротивен редослед. И овие земји длабоко се вовлечени во тековната каша. Какво било заостанување на стопанството во Соединетите Американски Држави значи позабавен раст на новонастанатите економии и како резултат на тоа страдаат и нивните берзи. Падот на берзите во Русија е предизвикан од големиот пад на цените на нафтата којшто од неодамна изнесуваат половина од нивното највисоко ниво. Метежот ги тресе дури и земјите како што е Исланд, чијшто финанси-

ски пад водеше кон несогласување со Велика Британија и барање помош од Русија. Верижната реакција од кризата се движи околу земјата како големо цунами што со ништо не може да сопре. Во оваа фаза, дури и политичката структура на светот би можела да се реди-зајнира.

Кризата резултат на грешките во постојаноста

Зад кризата стои американскиот имотен балон чија основна причина лежи во потфрлувањето на политиките промовирани до околу 2006 година за да се најави ерата на чувство на релаксација. Развиените земји, приближно 10 години беа корисници на позитивниот шок од понудата помогната од увозот на евтини стоки и услуги од новопојавените економии и од одржливиот раст со мала инфлација. Монетарните политики останаа релаксирани и кредитите што се добиваа лесно резултираа со голема понуда на пари и голема ликвидност. Соединетите Американски Држави, посебно, имаа потреба да влечат пари од целиот свет за да ги финансираат нивните дефицити како во федералниот буџет така и во тековната сметка, а огромната понуда на парични средства го засилија домовниот бум.

Во тој момент изгледаше дека Соединетите Американски држави прават голема работа во водењето на глобалната економија. Во меѓувреме, цените на куќите почнаа да паѓаат и многу кредити дадени на семејства со ниски приходи одеднаш станаа лоши долгови. Штетата што ова го остави зад себе секако дека треба да им се препише на финансиските институции, специјализирани за одобрување кредити за градење на домови. Имотните хипотеки секако дека беа во пакетот на финансиските деривати и кога нивните цени, исто така, почнаа да паѓаат, голем број разни финансиски институции се соочија со потешкотии. Имено цените на нивните акции почнаа нагло

да паѓаат, како резултат на нивната инволвираност во една или во друга форма на дериватите како што се гаранциите за кредитите или за позајмиците. Осигурувачот, Американската меѓународна група, побара финансиска помош, главно, поради отежнатото работење на рапидно растечкиот пазар на свопови на лоши кредити, договори за свопови во коишто купувачите се заштитени од можниот неуспех на корпоративната меница или заем.

Финансиите на дваесет и првиот век ги надминаа релативно лесно разбирливите работи на пазарите со акции, меници и валути. Во овој век се случи драматичен пораст на пазарите коишто работат со деривати и тешко можат да се разберат, како што е комплексот на дериватите. Ова е тоа што ја прави посебната карактеристика на кризата во финансиите на дваесет и првиот век. Тоа беше финанскиот инженеринг, измислен од Американците, како и некои други, што ги воведе овие мистериозни производи.

Обемот на лесно разбирливите финансиски пазари се проценува на околу 60 трилиони долари, додека обемот на тешко разбирливите пазари сега изнесува околу 600 трилиони долари, или десет пати повеќе. Тоа на што сме сведоци сега е верижна реакција на неуспеси на овој тешко сфатлив финансиски сектор.

Во статијата „Американскиот“ пад и заканувачката доларска криза, Мизуно Казуо, главен економист за хартии од вредност во Мицубиши, сугерира дека номиналната вредност на американските домови може да падне дури за 40 проценти што би довело обемот на „токсичките“ заеми да достигне до 2,2 трилиони долари. Како резултат на тоа, тој опоменува дека стопанството на Соединетите Американски Држави во наредните четири години може да тоне во борбата за расчистување на лошите долгови. Ова може да предизвика тежок удар врз доларот, како клучна светска валута.

Масивна интервенција на властите

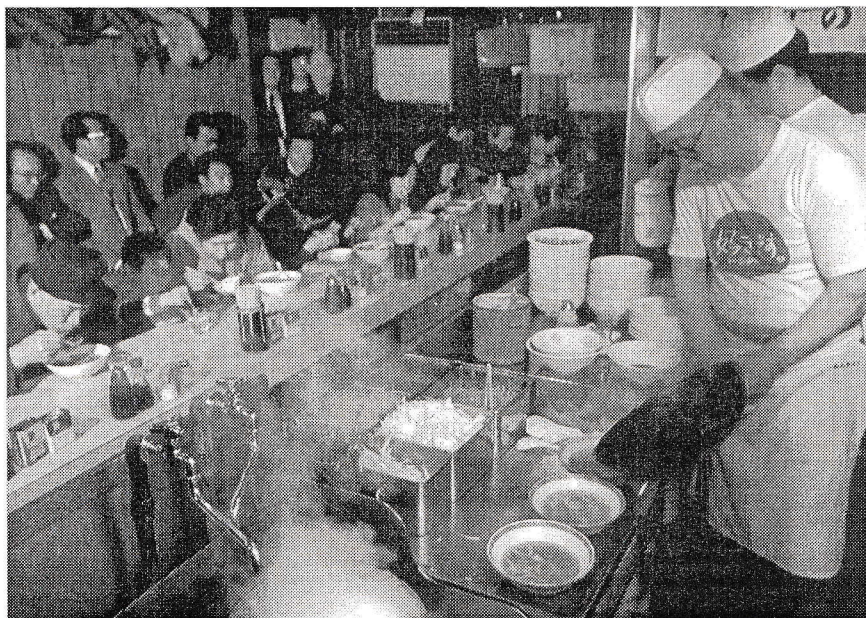
Соединетите Американски Држави и Европа реагираа на оваа финансиска криза на дваесет и првиот век со огромно зголемување на интервенцијата од страна на властите. Финансиските институции се обезбедени со финансиски средства и се национализирани во обем без преседан до сега. Бидејќи кризата предизвика намалување на светските парични текови и се заканува да го забави растот на стопанствата, централните банки на развиените земји заеднички работат за да ја зголемат понудата на долари. Притоа, критичарите се жалат дека властите не ги почитуваат експлицитните правила при одлучувањето, кои финансиски институции да се спасуваат, а кои да пропаднат. Во случајов на Соединетите Американски Држави, Владата решила да интервенира кај оние институции кои имаат големо влијание врз имотните заеми како и во други аспекти на животот на нацијата. Таа интервенира

Во градоњ Сараго, најпопуларен е пазарот "NJO", каде може да се купи ефикасно голем избор на риба

кога нивното банкротство ќе го загрози целокупниот финансиски систем, па следствено и економијата, и кога ќе се соочи со потешкотии во подигнувањето на финансиските средства.

Кога Соединетите Американски Држави го донесоа Актот за итна стабилизација на стопанството за 2008 година, тие (САД) истовремено донесоа и закон од повеќе стотици страници и многу подзаконски акти, вклучувајќи и укинување на давачките за некои играчки, за да се ублажи отпорот за користење на јавните фондови за спасување на банките. Во споредба со реакцијата на Јапонија при колапсот на балон економијата во деведесеттите години на минатиот век, американската администрација, легислативата и централната банка, реагираа со светкавична брзина. Прво Претставничкиот дом на Соединетите Американски Држави гласаше против актот, но подоцна кога истиот беше ублажен со цел леги-

Кинеската кујна во Јапонија станува се повеќе барана заради ниската цена

ување на банките. Во споредба со реакцијата на Јапонија при колапсот на балон економијата во деведесеттите години на минатиот век, американската администрација, легислативата и централната банка, реагираа со светкавична брзина. Прво Претставничкиот дом на Соединетите Американски Држави гласаше против актот, но подоцна кога истиот беше ублажен со цел леги-

слативата да биде поразбирлива за јавноста, актот беше донесен. Ова, може да се рече, е доказ дека американските политичари се попрактични од нивните јапонски колеги.

Сепак, од брзата американска акција не треба да се сфати дека Соединетите Американски Држави имаат надмоќна влада и надмоќна централна банка. Во изминатите десет години, многу се зголемија обемот на финансиските пазари и нивната тесна поврзаност така што секако доцнење со реакцијата би довело до глобална финансиска паника и до депресија. Исто така, постојат и други јасни разлики во проблемот со јапонските лоши долгови. Банкротствата во случајот на Јапонија беа ограничени на неколку компании што даваа заеми за изградба на домови и на неколку банки и брокерски фирми, па кога ќе се јавеше потреба за инвестирање на средства од јавните фондови, Јапонија имаше доволно готови пари за тоа.

Спротивно, во Соединетите Американски Држави проблемите излегоа надвор од финансискиот сектор за да го уништат реалното стопанство и многу производители, меѓу кои и Генерал моторс, се соочија со потешкотии. Дополнително, Соединетите Американски Држави имаа недостаток од заштеди поради што се јави потреба светските централни банки да помогнат во обезбедувањето на долари. Извесен број земји држат големи износи долари, како што се девизните резерви. Ваквите доларски средства на Јапонија, на новонастанатите економии и на другите земји, практички станаа „залог“ што го спречува колапсот на доларот.

Изнаоѓање мерки на страната на понудата

Јапонските финансиски институции претрпеа големи загуби затоа што не можеа активно да се вклучат во игрите со пари што се базираа на финансискиот инженеринг, игри коишто започнаа во Соединетите Американски Држави и вовлекоа голем број играчи од целиот свет. Меѓутоа, не значи дека

јапонскиот финансиски модел е здрав и нешто посебен. Развојот на моделот сериозно доцнеше во деведесеттите години на минатиот век, заостанувајќи зад промените на Западот, а неговата еволуција продолжи во една внатрешно ориентирана заштитна насока, со профити што зависеа од ултраниските каматни стапки. Бидејќи каматата што се плаќа на депозитите останува далеку под каматата што се плаќа на заемите, доходот во големи размери одеше од секторот на домаќинствата во банкарскиот сектор. Затоа мора да се има на ум дека банките не се профитабилни поради воведувањето на новите менаџмент методи.

Кобајаши Кеичиро во статијата „Дејствување за сопирање на стагфлацијата“ нагласува дека политиката што користи фискални стимулации не е ефикасен одговор за опаѓањето на економијата придружена со растечките цени. Имајќи го предвид големиот товар од долгот на Владата што го носи Јапонија, надежите не треба да се насочат кон нова рунда на конвекционални мерки. Наместо тоа, Кобајаши советува дека вниманието треба да се насочи кон изнаоѓање мерки на страната на понудата. Наместо да се оди со исто даночно намалување за секој поединец, подобро би било, на пример, да се разгледаваат мерки со коишто ќе се зголеми желбата за работа, како што е врзување на ослободувањето од данок со бројот на одработените саати.

Дискусијата за опциите на политиките во Јапонија не даде некои ветувачки идеи и мисли. Затоа, јавноста треба да ги испита како политиките што ги предлага владата така и тие на опозициските партии за да се види дали тие (политики) се решија за времено смирување или пак се мерки што навистина ќе можат да се одржат.

**Преземено од
Јапан Echo од декември 2008**

Подготвил:
Круме Ефтимовски

АКЦИЈА ЗА СОПИРАЊЕ НА СТАГФЛАЦИЈАТА

Со колапсот на Леман Брадерс, една од поголемите американски инвестициски банки, турбуленциите во светската економија влегоа во нова фаза. Иако Јапонија потешко ќе може да го води стопанството, посебна карактеристика на неговата влошувачка состојба е тоа што проблемите речиси исклучително се резултат на егзогени фактори. Тоа е глобалната нестабилност и големиот пораст на цените на увозните ресурси и на храната, што резултираше со негативен шок од увозот и придонесе за сегашното опаѓање на јапонското стопанство. За разлика од намалувањето на цените во Јапонија од деведесеттите години на минатиот век до 2002 година, цените на стоките за домашната потрошувачка и инвестициите продолжија да паѓаат за сметка на структурните фактори од различен вид. Тоа беше чисто ендегено паѓање од сопствено, јапонско, потекло. Мора да се има на ум дека сегашните потешкотии се сосема различни од овој аспект.

Дилемата за стагфлацијата

Ако продолжи растот на трошоците на суровините и на храната, ќе се зголеми поместувањето на доходот од Јапонија во странство. Ова веројатно ќе предизвика домашното стопанство посериозно да стагнира, со истовремено намалување на производството и на вработеноста, како резултат на негативниот ефект од доходот. Во исто време, повисоките трошоци можат да предизвикаат цените генерално да растат, што ќе резултира со стагфлација - истовремена стагнација и инфлација. Во тој случај, бидејќи и изворот на проблемите е шокот од увозот, а макроекономските фискални и монетарни политики не ќе можат да

обезбедат долгорочно решение, тогаш единствената практична реакција ќе биде технолошката иновација. Обратно, во случај на конвенционалното опаѓање предизвикано од шокот од побарувачката, макроекономските политики ќе имаат само ограничена полза во третирањето на проблемот, дури и на краток рок.

Кога стагфлацијата напредува, тогаш мерките на страната на побарувачката, како што се фискалните стимулции и евтините пари (со ниски каматни стапки), се соочуваат со дилема дури и како краткорочна реакција. Имено, се доаѓа во ситуација или - или, во која што потезите за заздување на инфлацијата придонесуваат за влошување на стагнацијата, додека потезите за ублажување на падот на стопанската активност се причина инфлацијата да се забрза. Ова може да се илустрира користејќи го Кејнсовиот модел за анализа на краткорочната макроекономија, којшто базира на ригидноста на цените. Како што е прикажано на графиконите подолу, моделот ги објаснува економските услови со помош на две краткорочни криви, едната за агрегатната понуда а другата за агрегатната побарувачка. Стагфлацијата може сликовито да се прикаже со поместување на кривата на понудата налево, како резултат на шокот од увозот, како што е големиот пораст на трошоците на суровините.

Во овој модел може да се наговести резултатот од експанзиската политика на агрегатната побарувачка со поместување на кривата на побарувачката надесно. Таквата политика може да инволвира фискални стимулации (зголемено трошење на владата или намалување на даноците) и евтини пари. Со движење на кривата на побарувачката

надесно, бидејќи Владата применува фискални и монетарни средства за да се спречи падот на стопанската активност, цените се качуваат на повисоко ниво. Од друга страна, ако властите дејствуваат за да ја зауздаат инфлацијата со помош на фискална ригидност или со монетарно затегање - мерки што ја спречуваат агрегатната побарувачка - кривата на побарувачката се поместува налево, што значи дека производството и вработеноста опаѓаат, тогаш растот на цените е многу сериозен.

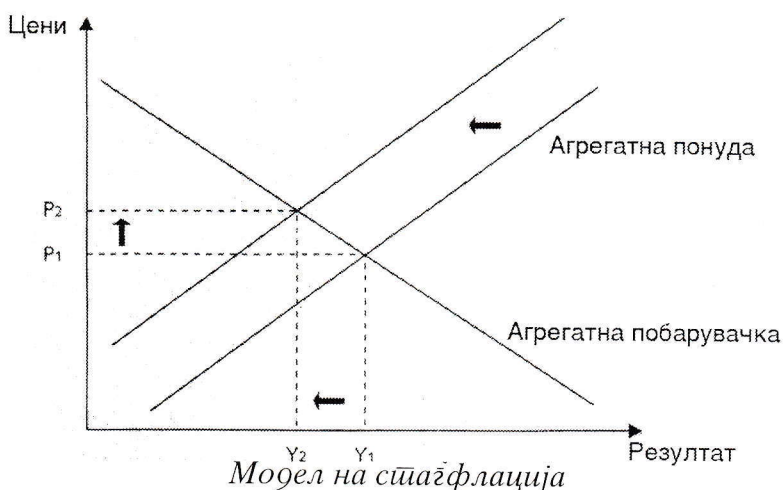
Во ситуација каква што е сегашнава, кадешто причините за дивеењето на цените на сировините и на храната доаѓаат однадвор, директното решение на проблемот е тешко. Тоа е како странските влади случајно да вовеле даноци на сировините што ги увезува Јапонија на тој начин предизвикувајќи трошоците на Јапонија за сировините и за храната да ескалираат. Кога во окружувањето се случуваат такви промени, Владата треба да спроведува политики на страната на понудата, за да му помогне на стопанството на Јапонија да се адаптира на новонастаната ситуација. Асо Таро, премиерот на Јапонија, сугерира дека се потребни три години, а можби и повеќе, за целосно заздравување на стопанството.

Мерки што треба да се истражат

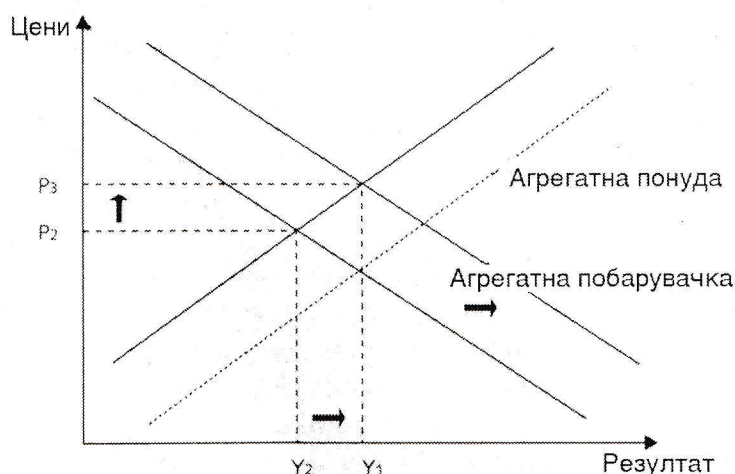
Реакцијата на политиките може да се модифицира во зависност од тоа која од овие две ситуации е присутна: Дали структурната промена (како што е полуперманентното нагорно поместување на цените на сировините и на храната), или привремената промена (како што се надуените цени на сировините и на храната предизвикани од шпекулативните фондови со цени што по извесно време ќе спласнат).

Во случај на структурната промена, експанзијата на агрегатната побарувачка нема да има ефект. Тоа што може да се стори е да се промовираат мерки за технолошка иновација во областите за конзервирање на ресурсите и да се пронајдат нови извори на енергија и замени за храна. Ова, исто така, е начин да се продолжи со реализацијата на создавање ниско јаглеродно општество, задача со којашто Јапонија подолго време се соочува. Во случајот на привремената промена, многу е тешко во практиката однапред да се оценуваат перспектите. Меѓутоа, ако се очекува лудувањето на цените да спласне за кусо време, оправдано е да се прифатат фискалните мерки предвидени за подобрување на структурата на понудата.

Привременото зголемување на цените на сировините и на храната е еквивалентно на привременото наметнување повисоки даноци од странските влади само на овие стоки што ќе доведе производствената структура да се влоши како резултат на даноците. Ако влошувањето трае подолго, тогаш технолошкиот напредок е единствениот ефикасен одговор, но ако тоа (влошувањето) трае кратко, повисоките трошоци ќе ги сноси само сегашната генерација, а не и идните генерации. Ова значи дека е можно да се користат фискалните средства за да се

распредели товарот меѓу генерациите на пример со зголемување на помошта од страна на Владата (примена на фискалните стимулации) сега, а подоцна со покачување на даноците. Иако сето ова претставува висока цена, властите можат, на пример, засега, да ги намалат давачките за нафтата и истите да ги зголемат кога ќе падне нејзината цена.

Ако се примени експанзициона политика

Може да се смета дека овој вид мерка има за цел да влијае врз страната на понудата. Дури и во овој случај не-кејнезијанските ефекти треба целосно да се имаат предвид. Во земја како што е Јапонија, којашто тековно го носи товарот на преголемиот владин долг, апликацијата на фискалната стимулација може да ја зголеми загриженоста на пазарот дека Владата во иднина ќе банкотира, со резултат дека долгорочните каматни стапки ќе растат. Тоа би ја оладило економијата. На овој начин фискалната акција би водела кон неочекуван резултат со остар пад на економската активност со некејнезијански ефект.

Дури и за време на нафтени шокови во седумдесеттите години на минатиот век, Кога платите растаа истовремено со зголемувањето на цените, домаќинствата можеа некако да излезат на крај. Сега, меѓутоа, платите не растат. Ова е случај кога поголемите цени повторно го прошируваат јазот на бруто домашниот производ. т.е. тие

(цените) предизвикуваат недостаток на побарувачка. Властите би можеле да изготват ефикасен ефект на политиките со охрабрување компаниите да можат да ги зголемат платите (со административни средства и макроекономско приспособување на регулативата на пазарот на работната сила). Тоа би ја зајакнало домашната побарувачка и би ја помогнало економијата.

Меѓутоа, истовремено, повишоките плати би биле повод за зголемување на цените на производите што би ја иницирала инфлаторната спирала, ако и платите растат уште повеќе. Во седумдесеттите години на минатиот век и европските земји се најдоа во ситуација да се борат со стагфлацијата, со голема инфлација и невработеност. За да се избегне инфлаторната спирала, економијата треба да се реструктурира во насока на зголемувањето на учеството на работната сила во доходот од бизнисот и со екстра пари за семејствата. Ова е задача на макроекономската политика на трудот и е можност за справување со итните случаи, а тие се имплементирање на институционалната реформа за да се зголеми преговарачката моќ на работната сила при преговарањето за платите и посебно преговарањето со работниците со нерегуларно вработување.

Долгорочниот резултат

Во односите со поголемите клиенти како што се големите корпорации и синџирите на продавници, малите компании често се во ситуација да не можат да ги покачат цените за да ги подмират повисоките трошоци. Како резултат на тоа нивната профитабилност е стеснета. Овие мали фирми посебно тешко страдаат кога купувачот има целосна контрола над цените, како што е случајот на моносијата (само еден купувач за сите продавачи). Владината макроекономска антимонополска политика и про-владините политики за малите фирми имаат улога да ги подобрат лошите ефекти од монополијата (еден купувач за повеќе продавачи)

**Намален бројот на кувачи во
трговските куќи во Јапонија**

Антимонополските регулатори и другите претставници на администрацијата ќе треба да стапат во акција кога купувачите прекумерно ќе ги намалат цените. Ќе биде важно за кратко време да се помогнат малите фирми да ги издржат повисоките трошоци со зголемување на сигурно нето финансирање и со други средства за поддршка на нивниот финансиски менаџмент.

Заради напредокот на новонастанатите економии изгледа дека подолг период цените на сировините и на храната ќе продолжат да растат. Во тој случај може малку да се стори освен да се промовира развојот на технологијата за да се намали зависноста на Јапонија од фосилните горива. Со други зборови, Владата треба да изготви стратегија на растот што ќе ја води Јапонија кон ниско јаглеродно општество. Во меѓувреме, со растечките увозни цени, јапонските трговски услови (извозните цени во релација со увозот) се влошија, а доходот во големи размери се одлева во странство. На среден до долг рок земјата треба да ги подобри трговските услови со реформа на структурата на извозот, така

што поголемите увозни трошоци ќе можат да се покријат со соодветно нагорно поместување на извозните цени.

Што се однесува за одливот на доходот во земјите-производители на нафта како и другите такви земји, ќе треба да се изготви таква економска структура што ќе овозможи средствата да се вратат со инвестирање во земјата. Јапонија ќе треба да ги насочи напорите во развивање технологии коишто на долг период ќе им требаат на земјите производители на нафта, како што се алтернативните извори на енергија и храна, како и технологии за искористување на водните ресурси. Тоа треба го охрабри приливот на инвестиции во овие области.

Напорите што ги прават приватните претпријатија, ќе играат клучна улога во таквите долгорочни економски реструктурирања. Во најмала рака, владата мора да води политика што ќе го подржи слободниот пазар на којшто компаниите ќе можат да се ангажираат во динамичната пазарна конкуренција.

Преземено од Japan Echo 12, дек. 2009

Подготвил,
Круме Ефтимовски

Младите Јапонци на удар на инфлацијата

ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО ВО ЈАПОНИЈА

„Охрабрувачки е - велат во Јапонија - така што сè повеќе млади луѓе остануваат на село, а во градските средини постои се поочигледен интерес за занимавање со земјоделството“.

Се појаснува дека тоа е резултат на сознанието дека со земјоделството може да се обезбеди не само сигурна егзистенција и задоволителни приходи, туку и дека тоа создава можност за самостојност, креативност и независност во одлучувањето за сопствената егзистенција. Со вработување во индустријата тоа не е можно.

За да се илустрира ефикасноста на производството и рентабилноста од занимавањето со земјоделство, интересно е да се наведе податокот дека мерено преку оризот како „мерка на сите мерки“ во Јапонија, од површина од 10 ари во просек се добиваат 535 кг. ориз. За производство на ова количество ориз се трошат 39,1 часови „жив труд“. Вкупните трошоци на производството изнесуваат 19.706 јени, од кои трошоците „на трудот“ изнесуваат 5.791 јени. За „вреќа“, ориз од 60 кг. на пазарот, по загарантирани државни цени се добива 19.000 јени. Значи, со 60 кг., од вкупно 535 кг. ориз се подмируваат трошоците за производство, а останатото е заработувачка.

Како било во минатото

Политиката за потпирање врз земјоделството, како основа за економскиот развој на Јапонија, е дефинирана и на **„јапонски начин“** дословно спроведена почнувајќи од 1945/46 година. Оваа политика може да се сведе на неколку основни начела:

- вложување во земјоделството како приоритет;

- производство на храна за населението;
- производство на сировини за лесната и преработувачката индустрија; и
- извоз на земјоделски производи со што ќе се плаќа увозот на опрема и сировини за развој на индустријата

Определбата за забрзан развој на земјоделството, како основа за развој на земјата, не било прашање на избор, туку на неопходност. Јапонците немале друг избор, бидејќи соочени со гладот по војните, единствен излез од сложената состојба во земјата гледале во добро зачуваните оризови полиња и во посветеност кон работата на масата невработено и дезориентирано население.

Во првите повоени години, од селаните се барало да работат на нивите, да произведуваат што е можно повеќе храна за населението и да плаќаат даноци за финансирање на индустријата. Државата на сите можни начини укажувала дека нивното занимање- производството на храна е од највисок национален приоритет.

Но, заедно со тоа одело и ветувањето дека заедницата за тоа ќе им се одолжи во оној миг кога индустријата ќе го преземе водечкото место во националното стопанство.

Гледано од денешна дистанца, се чини дека потпирањето врз развојот на земјоделството било единствено подрачје на согласност на политичките лидери во јапонското општество. Сите биле согласни дека тоа е единствена можност Јапонија, за кусо време, да се вброи во редот на развиените и богати-

те земји и заради тоа своите говори ги започнувале и ги завршувале со изјавите „ние тоа ќе го направиме и ние тоа го можеме бидејќи сме Јапонци“.

Основна филозофија на политичарите во Јапонија била: единствено преку обезбедување доволно количество храна за народот по пристапна цена може да постои општествена и политичка стабилност во земјата. Според нив, доколку трошоците за храна се доближуваат до 30% од вкупните семејни приходи, тоа е знак дека нешто не е во ред со стопанството или со политиката, и дека се неопходни мерки на државата во насока на доближување кон посакуваниот процент.

Биле потребни околу десетина години, од Јапонија како заостаната земјоделска земја, да се создаде „динамична фабрика за производство на храна“. Луѓето од селата, земјоделците, кои дотогаш со тешки маки ги прехранувале своите семејства, започнале од своите мали ниви, во текот на годината да собираат по неколку жетви од „индустриска лента“: ран ориз во март; градинарски култури како меѓупосеви; есенски ориз во септември; расади во пластеници во континуитет; по две жетви таму кадешто има сонце и вода; градинарски култури секогаш и секаде; овошје, тутун и чај на скалестите полиња засечени во ридовите сè до границите на снегот; шеќерна трска во ниските јужни краишта; јачмен, овес и ‘рж на полињата на Хокаидо; а цвеќе, пчели, свилена буба и домашни ракотворби како дополнување на предходните активности, за да не се седи „бескорисно“ во периодот помеѓу сезонските работи.

Од своите мали ниви, со вложување на многу повеќе труд, енергија и вештачки ѓубрива; со наводнување и одводнување; со помош на механизација; со најдобро семе и семенски видови што им ги препорачува науката;

со претприемништво и со знаење; јапонскиот земјоделец започнал да собира два до три пати повеќе принос од фармерите во Данска, Холандија, Франција, Германија, САД, Канада и др.

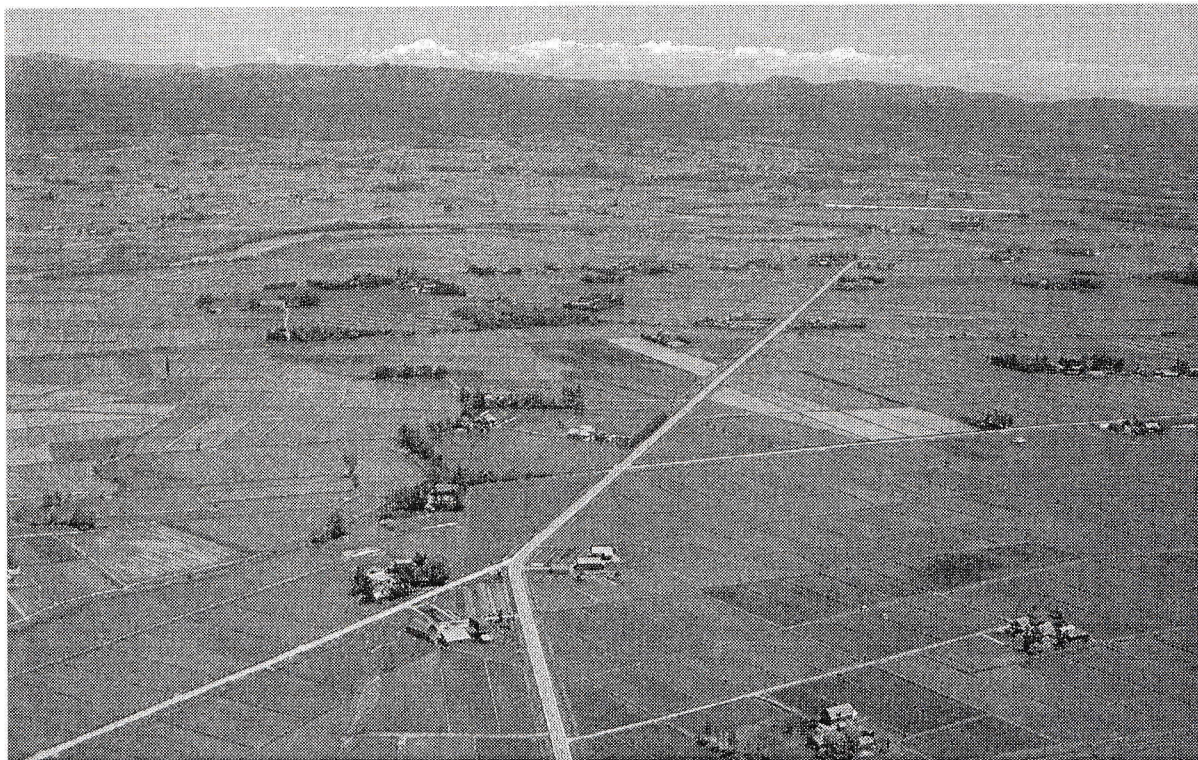
Каква е состојбата со земјоделството во Јапонија денес

Обработливото земјиште со коешто располага Јапонија е најголемиот ограничувачки фактор за развојот на земјоделството во земјата. Таа располага со 5 милиони хектари земјоделско земјиште, од коешто се произведувале приноси за 30 милиони жители пред почетокот на индустријализацијата, а и денес кога има повеќе од 126 милиони жители. Зголемувањето на производството било можно единствено со зголемување на приносот по единица површина. Јапонците го избраа тој пат и успешно го реализираат.

„За да се тргне напред, мора да се свртиме назад“ - велат во Јапонија кога ќе се најдат во состојба од којашто не знаат како да излезат.

Затоа и во овој текст, согледувајќи го изминатиот период во развојот на земјоделството во Јапонија, се обидуваме да прикажеме како напредувала Јапонија во насока на современо и економски профитабилно земјоделство.

Јапонците и денес тежнеат кон стабилност во снабдувањето со храна од сопствено производство. Ако има проблеми, се пристапува кон увоз на неопходни сировини и производи, повторно за сопствено производство на храна. Се поаѓа од фактот дека домашното производство на храна мора да се стимулира со користење на сите потенцијали, а земјоделските подрачја и селските населби да се чуваат заради пошироки национални интереси. Се имаат предвид и проценките дека долгорочното обезбедување доволни количини храна во све-

Оризови полиња

тот е сè потешко, и дека храната станува сè позначаен стратешки фактор за секоја земја. Денес, кога во светот гладуваат повеќе од 1 милијарда луѓе, а приближно уште толку се соочени со неухранетост, Јапонија максимално ги користи сопствените можности за придонес кон стабилноста во производството на храна за себе и за светот.

Јапонците се единствени во оценката дека „политиката на вложувања во сопствено производство на храна, и покрај тоа што на тој начин храната може да биде поскапа, гледано од аспект на националните интереси, е порационална од политиката на увоз на храна, иако храната од увоз може да е поефтина“.

Или, како што ќе речат Јапонците: „Земјоделците, без разлика на партиската припадност ги поддржуваат оние политичари, кои најмногу им ветуваат, и ги паметат ветувањата, па ќе додадат - Нема иднина за политичарот кој нема да ги исполни ветувањата дадени на земјоделците од својот округ“.

Според податоците, производството на ориз во Јапонија, е на прво место по застапеност на површините, но и според значењето за исхраната на населението. На повеќе од 2 милиони хектари оризови полиња што претставува околу 45% од вкупните површини се произведува помеѓу 10 и 11 милиони тони ориз годишно. Со ова производство се задоволуваат потребите за исхрана на населението. Вишокот на произведениот ориз не се извезува, туку се наменува за хуманитарна помош ширум светот.

Сточарството, меѓутоа, е на прво место според учеството во вкупното земјоделско производство. Со него се обезбедува помеѓу 60 и 70 % од домашната потреба за месо, млеко, јајца и месни преработки.

Во структурата на производство, зад сточарството и оризот, следуваат градинарството и овоштарството, со што Јапонците ги задоволуваат домашните потреби. И, се разбира, Јапонците увезуваат само она што самите не го произведуваат.

Мерките за поддршка на земјоделството во Јапонија се сеопфатни и целни, насочени практично кон секое земјоделско семејство. Основно е да се обезбеди финансиска стабилност на земјоделските семејства, бидејќи тоа е услов да се одржи единствен производно-технолошки процес во земјоделството. Во Јапонија не може да се случи државата да собира данок од земјоделецот, пред тој да ги сведе билансите од своето работење, ниту може да се наплатува данок на начин што би ја загрозил неговата егзистенција. Не може да се случи од земјоделецот да се заплени трактор или да му се закануваат со „не заверка“ на здравствената легитимација затоа што не ги исполнил обврските кон државата. Ако, пак, дојде до тоа, се поставува прашањето: Дали државата ги исполнила своите обврски кон земјоделците? Дали законот е добар? Дали политиката на државата во таа област е добра? Потоа, за секој одделен случај се формира санациона комисија во којашто здруженијата на земјоделците имаат конечен збор.

Земјоделските производители се најдобро организиран сегмент на јапонското општество. Тие имаат свои професионални здруженија на територијален и на струков принцип. Се здружуваат во функција на создавање единствен технолошки процес на производство и за реализација на национално ниво. Централниот сојуз на земјоделските кооперанти „NOKJO“ е синоним за јапонското земјоделство.

Влијанието на овие здруженија е огромно. Ниту една одлука во однос на земјоделството не може да се донесе на ниво на парламент, влада или друг орган, ако тоа не е усогласено со здруженијата на земјоделски производители. Ниту еден пратеник во парламентот нема да

го дочека крајот на својот мандат доколку каже нешто за земјоделството без договор и согласност со земјоделците од неговиот округ. Ниту министерот за земјоделство нема да го дочека крајот на мандатот, доколку јасно и гласно, во секоја прилика, ако треба и против сите во владата, не ги штити интересите на земјоделските производители. Во Јапонија здружението на производители на ориз е повлијателно дури и од здружението на производители на автомобили.

Но, од друга страна, ниту една активност во земјоделството не може да се организира надвор од овие здруженија. Во Јапонија, не е можно да се занимавате со земјоделство, ако не сте член на земјоделско здружение. А, во здруженијата мора да се почитуваат сите упатства што ги добивате: како да ја обработувате земјата; како да произведувате повеќе производи; како да ги чувате производите; како да ги пласирате на пазар; и сл. Ако ви треба трактор- ќе го набавите со посредство на здружението; ако ви треба кредит- ќе го добиете во земјоделската банка каде што ја чувате сопствената заштеда; ако ви треба семе- ќе ви кажат кое семе е најдобро за вашата земја и со кое семе ќе добиете најмногу принос; се што ќе произведете ќе биде откупено според однапред договорени цени.

Земјоделските банки, штедилниците, фондовите за кредитирање, осигурувањето, здравствените и пензиските фондови, фондовите за образование, за финансирање на научните истражувања и на научните екскурзии, излети, зимувања и летувања, за забава и рекреација, или генерално, средства-та со кои располагаат земјоделските здруженија се огромни. Тие работат како непрофитни институции и сами ја финанси-

Рибболов на море

раат својата дејност, а придонесуваат со околу 50% во фондовите со коишто Јапонија инвестира ширум светот.

Што може да се заклучи од сејо ова?

Во однос на земјоделството Јапонците ќе заклучат: секое вложување во земјоделството имало позитивни ефекти врз порастот на индустриското производство, додека спротивното не може секогаш да се потврди. Се потврдило дека и со мали средства насочени кон клучните точки во развојот на земјоделството може да се постигне повеќе отколку со вложувања во индустријата, бидејќи ефектот од вложувањата во земјоделството веднаш се гледа и се чувствува на поширок општествен план.

Јапонците го следеле растот на земјоделското производство во период од сто години, и заклучиле дека исто-

то бележи пораст од 1,5% годишно. Податокот илустрира дека земјоделството го понело товарот на индустријализацијата и дека при тоа се развивало и се одржувало како економски и општествено корисна стопанска гранка.

Во денешно време, кога индустријата има „примат“ во Јапонија, зголемувањето на земјоделското производство е резултат на модернизацијата, автоматизацијата и рационалното користење на работната сила. Политиката на стимулации за одржување на цените на земјоделските производи во полза на земјоделските производители е ветување на Владата и нејзина обврска за „враќање на ветениот долг“ кон земјоделците.

Подготвила: д-р Јелена Димитријевиќ

Извор: www.rusak.info/poljoprivreda-japan-2.htm

Сезонски работници во фармиј

мише за производство на зеленчук

СОСТОЈБИТЕ ВО ЗДРАВСТВЕНИОТ СИСТЕМ ВО ЈАПОНИЈА

Здравствениот систем во Република Македонија повеќе од 15 години се наоѓа во кризна состојба. Причините за тоа се од системски, организациски и финансиски карактер. Ваквата состојба претставува големо бреме за целото население, а посебно за старата популација и за социјално загрозените луѓе.

Со цел да дознаеме каква е состојбата на здравствениот систем во Јапонија, една од најразвиените земји во светот, во овој број на „Мугри“ ги пренесуваме мислењата на професорот на Универзитетот Реитаку Нариаи Осаму (Изградба на одржлив систем за медицинска нега) и на професорот на Универзитетот за медицина и стоматологија во Токио, Фушими Кијохиде (Рецепт за подобра медицинска нега), објавени во списанието JAPANECHO, No 1 од месец февруари 2009 година. Професорот Фушими докторирал на Универзитетот за медицина и стоматологија во Токио. Работел како истражувач на Универзитетот „Колумбија“ во Сан Франциско и како асистент на Универзитетската болница во Токио. Денес работи како вондреден професор на матичниот факултет. Од интерес е неговиот труд „Водич за дијагностички процедури со користење на комбинирани податоци“.

Проф. Нариаи Осаму: ИЗГРАДБА НА ОДРЖЛИВ СИСТЕМ ЗА МЕДИЦИНСКА НЕГА

Предните линии на медицината се нааѓаат во критична состојба. Регионалниот систем за медицинска нега се урива поради финансиските банкротни на болниците и поради сè помалите можности за обезбедување услови за ургентен третман. Состојбата е многу лоша и тоа не само во внатршноста на земјата, туку и во Токио, каде што неодамна една бремена жена умрела

бидејќи персоналот на амбулантното возило не можел да најде болница што ќе ѝ пружи навремен третман. Од друга страна, докторите напорно работат многу часови и многу од нив се во опасност да колабираат заради замор од работата. Што е тоа што појде на лошо во јапонскиот систем на медицинска нега, којшто едно време се сметаше за најдобар во светот и како систем и како опременост на собите во клиниките и болниците? Ние овие две работи ќе ги разгледуваме заедно при испитувањата на потребите за реформа.

Јапонски систем за социјална сигурност

Својот систем за социјална сигурност Јапонија одново го изгради по Втората светска војна на основа на препораките на владиниот Советодавен Совет за социјална сигурност од месец октомври, 1950 година. Со нив се предвидувало воведување на здравствено осигурување и пензонирање за сите жители, со тоа што националното здравствено осигурување и пензискиот систем во потполност требало да бидат имплементирани во 1961 година. Благодарение на брзиот економски раст во раните седумдесетти години, Јапонија беше во состојба на секој да му обезбеди високо ниво на социјална сигурност по многу ниска цена, поради што многу луѓе подлегнаа на илузијата дека овој систем ќе трае неограничено долго. Потоа настапи период на мал раст и населението почна да старее, но политичарите и бирократите вообразуваа некои „полупечени реформи“, со што ги овековечуваа празните фантазирања.

Актуелниот министер за здравство, труд и социјални грижи, господинот Масузое Јоичи, во својата ста-

тија посветена на оваа проблематика истакнува дека најголемиот камен за сопнување е недостатокот на финансиски ресурси за поддршка на социјалната сигурност. Но, и покрај тоа, критичната финансиска положба беше континуирано прикривана. Господинот Масузое за ова ги обвинува медиумите и политичките лидери, кои настојуваа да го задоволат јавното мислење. Ако Јапонија сака и понатаму да го задржи најдобриот систем за здравствено осигурување во светот, тогаш неопходно е разбирање и соработка со луѓето. Јапонците живеат најдолго од сите луѓе во светот. Во 2005 година просечната старост на мажите изнесуваше 78,53 години, а на жените 85,49 години. Со продолжувањето на животниот век рапидно се зголеми и потребата за медицинско згрижување на старата популација. На први октомври 2005 година бројот на луѓето постари од 65 години изнесуваше 25,7 милиони, односно 20,0% од вкупното население. Во исто време вкупната јапонска плодородност е екстремно намалена. Од 1950-тите години до средината на 1970-тите години жените во просек имаа 2,0-2,2 деца, односно онолку колку што беше потребно да се задржи истиот број на население. Овој број почнува брзо да опаѓа во средината на 1980-тите години и се задржува на ниво од 1,34 деца во 2007 година. Со тоа осетно се намали учеството на децата во популацијата.

Како резултат на тоа на Јапонија ѝ се предвидува побрз процес на побелување на косата во споредба со другите земји. Според пресметките на Националниот институт за истражување на популацијата и социјалната сигурност, уделот на постарите од 65 години во 2025 година ќе порасне на 30,5% од вкупната популација, додека пак во 2050 година се очекува овој удел да се зголеми на 39,6%. Немилосрдната трансформација на националната демографска структура силно го разјаду-

ва системот за општо здравствено осигурување и пензионирање. Во времето кога овој систем беше дизајниран никој не предвидуваше дека ќе дојде до толку големи демографски промени.

Сегашна состојба и мерки

На основа на мислењето на Икегами Наоки, објавено во 2006 година, јас овде во неколку точки ќе ги истакнам широките промени што треба да се направат во медицинската нега.

Прво, болниците ги заменија приватните клиники во нивната главна поткрепа на системот за медицинска нега. Бројот на болничките кревети по единица население се зголеми троструко од она пред 50 години. Во 1975 година бројот на докторите кои работеа во болниците стана поголем од бројот на докторите кои работеа во приватни ординации, така што сега има двојно повеќе доктори кои работат во клиниките од оние кои работат приватно.

Второ, потребно е да се најде подобар начин за справување со грешките во медицинската практика. Болниците и јавните организации се под притисок да ги разјаснат случаите на медицинските незгоди и да ги подобрат нивните корекции. Инфраструктурата за регистрирање и анализа на грешките и организацијата за одговори сè уште не е добро развиена.

Трето, промените во системот за лиценцирање ги стимулираа докторите да се концентрираат во големите градови, што предизвика недостаток на доктори во регионалните универзитетски болници. Многу е веројатно тоа дека реформите на после постдипломскиот клинички тренинг-систем од 2004 година придонесоа за новите доктори не се расположени својата почетна пракса да ја обавуваат во болниците на универзитетите каде што дипломираше и каде што многу често се принудени да се обучуваат во поединечни специјалности. Денес тие бараат две години да

поминат на сестрана обука, како би се стекнале со широк делокруг на искуства во разни области и за што имаат согласност од директорите на големите градски болници.

Четврто, обврските за болничките доктори стануваат извонредно тешки. Како резултат на тоа од неодамна многу млади доктори се откажуваат од болниците и заминуваат во приватна пракса. Од тие причини некои болници се доведени до состојба на затворање поради намалениот број на доктори.

Во својата статија Фушими Кијохиде докажува дека проблемот не е во недостатокот на доктори, туку во малата ефикасност во обезбедувањето на средства во системот за медицинска нега. Тој препорачува стратегија за селекција и концентрација со јасни правила за распоредување на медицинскиот кадар и на опремата. На пример, на институциите да им се даде можност да се определат за областа на акутната медицина или пак за областа на хроничната медицина со што би им се овозможил подобар развој на функциите на одбраните специјалности. Тој тврди дека ваквата задача ќе ја коригира неуспешноста на дистрибуцијата на ресурсите.

Изградба на доверлив систем

Во својата статија објавена во весникот Јомиури Шимбун, господинот Танака Хидеказу нè запознава со својот предлог за медицински реформи. Со реформите пред 2004 година беше предвидено секој доктор задолжително да помине две години општа обука, поради што околу 70% од сите дипломирани доктори остануваа во болниците на универзитетите каде што дипломирале. Сега тој број е намален на 50%, додека пак во регионите Тохоку и Шикоку тој број е опаднат дури на 30%. Принудени да ги заштитат сопствените потреби, универзитетските болници ги потсетуваат докторите на тоа каде го стекнале своето знаење и своите вештини

и им укажуваат на фактот дека со нивното заминување ќе го зголемат недостатокот на доктори во регионот. Истражувањата на Јапонската медицинска асоцијација укажуваат дека 80% од сите универзитетски болници го запреле одењето на докторите во другите медицински институции и дека 3,000 од овие институции го намалиле приемот на доктори од универзитетските болници, додека 500 од нив целосно ги затвориле своите врати.

Господинот Јомиури понуди пет предлози за подобрување на состојбата. 1) Обука на младите доктори во планираните области со што ќе се намали недостатокот во поедини региони. 2) Преку воведување на систем во ургентната медицина со којшто болниците не смеат да ги одбиваат пациентите, би требало приватните лекари да се поттикнат да бараат вработување во болниците. 3) За да се обезбеди персонал во клиниките потребно е да се зголемат платите во зависност од видот на работата. Во врска со ова, владата треба подитно да го ревидира системот за плати во медицинската нега. 4) Да се подобри третманот на персоналот кој ги негува пациентите, да се зголеми поддршката за унапредување на вештините за пружање нега и да се подобри негата на старите лица. 5) Подобро е да се основа дополнителен фонд за социјална сигурност, наместо да се бара излез во намалување на трошоците. Особено би требало да се зголемат таксите за потрошувачка од 5% на 10% и во исто време да се насочат кон специјалните цели во областа на социјалната заштита.

Креирање модел на омишесиво на сџари луѓе

Во 2004 година Јапонија ја претигна Италија и стана светски лидер во уделот на старите луѓе во општеството. Во годините што доаѓаат јапонската нација, за разлика од другите земји, многу брзо ќе влезе во ера на општество со

многу стари лица. За решавање на проблемите на овој процес, треба да се има поволна прилика којашто би се користела како водич во оваа неиспитана територија. Со овој предизвик Јапонија ќе се соочи многу побрзо од другите азиски земји, макар што некои од нив очекуваат да влезат во процесот на стареење со многу поголема брзина.

Во Јапонија производниот сектор се усмерува кон високовредно производство, коешто се карактеризира со изработка на многукратни модели во мали серии. Меѓутоа, во услужните дејности, како што е медицинската нега, реформите насочени кон зголемување на продуктивноста даваат мал напредок. По 20 години, учеството на граѓаните постари од 60 години ќе изнесува 30-40% и се очекува трошоците за овие луѓе да изнесуваат 70-80% од вкупните медицински трошоци. Заради тоа на Јапонија и треба систем за медицинска нега, каков што досега не е виден. При изградбата на ваков систем мора да се бараат одговори на две прашања: Какви видови услуги треба да пружа медицинската нега? Колку ќе изнесуваат трошоците за тие услуги?

Во оваа дискусија сакаме да истакнеме дека треба да се подобри работната околина во болниците, како и повторно да се разгледа поделбата на трудот помеѓу докторите, сестрите и другите медицински работници. Болниците и другите установи што пружаат медицинска нега ќе мора да ја зголемат својата ефикасност. Поради потребата од изградба на одржлив систем на социјална сигурност и медицинска нега, луѓето мораат да добијат подобро објаснување за врската помеѓу трошоците и добивката. Ова е подрачје на коешто треба да работат политичарите.

Медицинските трошоци во Јапонија изнесуваат околу 8% од бруто домашниот производ. Ова е помалку во однос на развиените земји каде што според податоците на Организацијата

за економска соработка и развој средниот БДП изнесува 8,9%. Би требало да истакнеме дека и покрај зголеменото незадоволство од тоа што Јапонија достигна високо ниво во процесот на стареење, сепак тој сè уште се смета за лесен товар. Годишните владини медицински трошоци изнесуваат околу 33 трилиони јени, од коишто од таксите се обезбедуваат само 10 трилиони јени. За споредба, владата троши околу 50 трилиони јени за инвестиции во патната инфраструктура и другите форми на јавни работи, вклучувајќи ги и сумите за специјални намени. При селекцијата за тоа каде во иднина треба да одат парите политичарите сепак би требало да се присилат да направат избор помеѓу патиштата и медицината.

Проф. Фушими Кијохиде: РЕЦЕПТ ЗА ПОДОБРА МЕДИЦИНСКА НЕГА

Јапонскиот медицински систем речиси се граничи со колапас. Многу одделенија во болниците се затворени поради недостаток на доктори, во повеќе болници се одбива приемот на пациенти од возилата за брза помош, а има и случаи на брзоплетост и несвесност. Ова, но и други случки придонесуваат за опаѓање на системот. Овде навистина можеме да констатираме дека во многу делови од земјата системот за пружање медицинска нега е во состојба на криза. Како одговор на тоа владата единствено треба да го зголеми бројот на приемните служби на универзитетските медицински одделенија и да ја подобри положбата на докторите во земјата. Но, додека сегашните студенти станат квалификувани доктори, ќе биде потребно да изминат десет години. И ако по десет години навистина се зголеми планираниот број на лекари, тоа сепак нема да го реши овој проблем. Недостигот на лекари не е единствената причина за кризата во медицинската нега; всушност целиот систем за пружање медицински трет-

ман во Јапонија страда од структурален замор.

За решавање на овој проблем потребно е да направиме правилна и објективна дијагноза на глобалниот систем за пружање медицинска нега и да дадеме добар рецепт за негово оздравување. Треба да се предлагат поединечни решенија, вклучувајќи и поддршка за акушерството и педијатриската нега, мерки за обезбедување пристап кон обезбедување на итен медицински третман и основање центар за третман на рак. Но, притоа најважно е да се добие широко разбирање за нашиот домашен систем за медицинска нега и за вистинската распределба на ресурсите, како што е медицинскиот кадар и вештините.

Медицинскиот третман чини пари. Трошоците за медицинската инфраструктура, вклучувајќи вештини и напредна медицинска опрема, потоа главниот дел од персоналните трошоци, како и фармацевтските и другите трошоци, мораат да бидат покриени од осигурувањето, од даноците, како и лично од пациентите. Без оглед на тоа колку не чини здравјето и животот на нашите граѓани, ние немаме неограничени ресурси за да ги потрошиме на предвидената медицинска нега. Одлуката треба да води сметка за тоа како да се распределат прилично ограничените фондови и на крајот треба да се фрли поглед од птичја перспектива на глобалниот систем за медицинска нега. Само со разјаснување на глобалната слика, ние можеме да се надеваме дека ќе се усогласат интересите на разните инволвирани страни. Особено е потребно точно да се ограничат видовите третмани што можат да се добијат во локалните медицински установи. Тоа, на пример, им е потребно на пациентите кои патуваат на поголемо растојание и кои треба да примат специјализирана нега во болница којашто е во потполност екипирана

со кадар и со опрема. Со други зборови, локалните жители ќе треба да поднесат извесна непријатност.

Меѓутоа, јавноста нема да даде согласност за вакви мерки освен ако јасно не се наведат причините зошто тие треба да ја прифатат таа непријатност и каква корист тие ќе добиат за возврат. И додека ја имаме предвид поголемата слика, ние мораме да дебатираме за тоа кој дел од трошоците за медицинска нега треба да бидат покриени заеднички во форма на директно плаќање од страна на пациентите, од премиите за здравственото осигурување што се плаќаат индивидуално и од даноците. Потоа да дискутираме за тоа кој дел треба да го поднесат бизнисмените при плаќањето на премиите за здравствено осигурување на вработените и на крајот колку од трошоците ќе апсорбираат самите добавувачи на медицинската нега.

Акутна фаза и хронична фаза на медицинската нега

Колку далеку треба да одиме за да пристигнеме до глобалната слика на медицинската нега во Јапонија. На основа на истражувањата, во коишто употребив бројни медицински статистики, јас сметам дека е важно да направиме разлика помеѓу „акутната фаза“ и „хроничната фаза“ од медицинската нега, при што треба да се оценат медицинските ресурси што се потребни за овие два типа на нега и на основа на комплетот на приоритети да се одредат потребните ресурси за нив.

Акутната фаза на медицинската нега упатува на анализи, операции, третман против ракот, удари и срцеви напади, хоспитализација и друга нега за којашто се потребни посебни услови. Ова е подрачје каде што медицинската нега е најбитна и за којашто се бара специјализиран кадар и современа опрема за тестирање и третман. Откако третманот во акутната фаза е насочен така што пациентот се чувствува добро, ква-

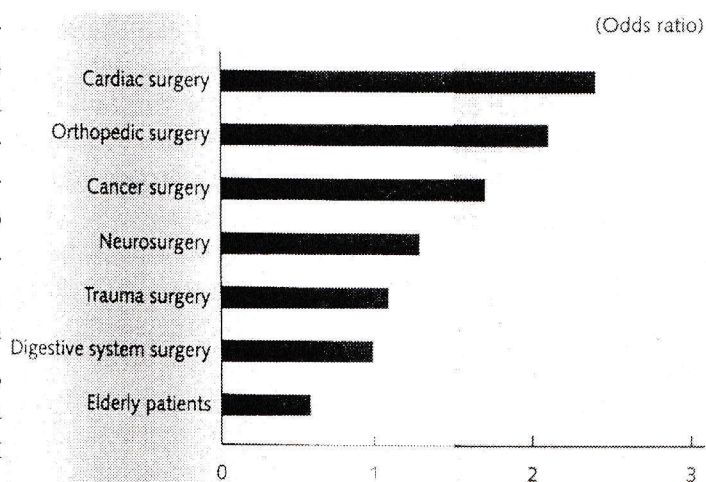
литетот на третманот и исходот мораат да бидат осигурани преку посебни мерки, како што е хирушка операција и друго.

Обичниот човек понекогаш не прави разлика помеѓу акутната фаза на медицинска нега и итниот медицински третман. Меѓутоа, извесно е дека итниот третман на повредени и сериозно болни е само еден дел од поголемата шема на медицинската нега во акутна фаза. На национално ниво тестирањето и третманот во акутната фаза бара ангажирање на поголемиот дел од хуманите ресурси и пари.

Од друга страна третманот во хроничната фаза е насочен кон обновување на физичките способности на пациентот или пак кон надополнување на намалените функции со цел да се задржи нивната кондиција на најголемо можно ниво. За ваквиот третман поважно е да се обезбеди секојдневна нега, којашто опфаќа постојана нега од медицинска сестра и домашен третман, наместо активно лекување. Овој тип медицинска нега повеќе е бара ангажирање на хуманите ресурси во вид на медицински сестри или професионални негувачи, а помалку во вид на лекари. Овие два вида медицинска нега, фундаментално се многу различни, тие бараат многу различни видови персонал, опрема и други медицински ресурси. Меѓутоа, ако ние нив посебно ги разгледуваме, тогаш ние не ќе можеме да ја решиме кризата на медицинската нега на локално ниво.

Во Јапонија постојат три вида болници: универзитетски болници, коишто пружаат специјализиран третман; јавни болници, што ја сочинуваат основата на јавното здравство и приватни болници со 200 или помалку легла. На левата страна од графиконот на слика 1 прикажано е учеството на пациентите во акутната фаза на боле-

ста и на пациентите од хроничната фаза на болеста кои се лекувани во поедините видови болници. Универзитетските болници коишто главно се одговорни за лечење на пациенти во акутна фаза на болеста, сепак дозволуваат лечење и на значаен број пациенти со хронична фаза на болеста. Од друга страна малите и средните приватни болници лекуваат бројни пациенти од акутната фаза. Бидејќи повеќето јапонски болници ги обезбедуваат и двата вида на нега, тие од меѓународна гледна точка се сметаат за неспецијализирани болници.

Видови болници

Многу развиени земји имаат ограничен број медицински институции коишто нудат третман на пациенти во акутна фаза на болеста. Специјализираните болници треба да имаат соодветно обучен персонал и соодветна опрема, поради што се дозволува ефикасна употреба на ограничените ресурси за медицинска нега. Јапонија се стреми кон сличен вид на специјализација на својот систем на медицинска нега, како што е прикажано на десната страна од графиконот.

Во споредба со развиените земји Јапонија има двојно повеќе болнички легла по жител, но и трипати поголем просечен болнички престој. Тоа е уште една причина зошто нашиот медицински систем на нега е неефикасен. Како што е прикажано на слика 1 има

голем број хронични пациенти кои ги заземаат леглата во институциите за акутна фаза. Главно тоа е нивно право што им припаѓа по законот, односно откако пациентите ќе го завршат лекувањето во институција за акутна фаза, тие често пати бараат рехабилитација или друг третман од хроничната фаза. Идеално би било тие да се преместат во специјализирана институција, но бидејќи Јапонија има недостаток од специјализирани болници, пациентите настојуваат што подолго да се задржат во истата болница. Причината за тоа е што нашите болници располагаат со многу легла. Во исто време во провинциските региони покрај недостатокот на доктори имаме и недостиг и на друг медицински персонал.

Консолидирање на болниците за акутна фаза

Дозволете да ги разгледаме специфичностите во визијата за иднината на медицинската нега за акутната фаза во Јапонија. Клучниот фактор за овој контекст е неодамна применетиот систем за „комбинирана дијагностичка постапка“ (КДП систем). Според којшто пациентите се распоредени во една од 2,500-те категории, што се базираат на дијагнозите и третманот, а цената за болничката нега е однапред одредена врз основа на нивото одредено со оваа класификација. Се надеваме дека овој систем ќе им дозволи на болниците да добијат задоволителна наплата на трошоцие за обезбедената нега во акутната фаза, со истовремено зголемување на контролата на трошоците, односно да се зголеми дисциплината во поглед на прекумерно вршење на анализи и третмани со лекови.

Примената на КПД системот даде голем придонес за унапредување на стандардизацијата и за зголемување на транспарентноста во медицинската нега во акутна фаза. Иако грижата за квалитетот на медицинската нега во

последните години се зголеми, сепак пациентите се соочуваат со недостаток од информации за тоа дека на нив им е дозволено да го оценуваат нивото на третманот што им е на располагање во различните болници. Во болниците во коишто е воведен КПД системот информациите од таква природа, како што се бројот на пациентите лекувани од секоја специфична болест посебно, потоа бројот на извршените хируршки операции, како и просечната должина на хоспитализацијата, се јавни и на секој му овозможуваат да направи споредба за третманот на акутните пациенти во локалните институции.

Докторите исто така се незадоволни од кусокот на информации. Причината зошто многу доктори употребуваат методи на идиосинкрациски третман е што тие имаат ограничени можности за да научат нешто повеќе за третманите што ги применуваат другите лекари. Недостатокот од знаење, повеќе е од кој било друг фактор, ја одложува стандардизацијата на медицинските третмани во Јапонија. Како пример за тоа ќе го споменеме фактот дека и покрај тоа што е направен брз напредок во терапијата против ракот, сепак тие методи не секогаш се применуваат во пракса, бидејќи многу доктори не се придржуваат на стандардизираните и ефективните правци на третманот. Развојот на транспарентноста во медицинската нега во акутна фаза резултира со помало талкање на докторите за стандардните методи на третманот и овозможува многу пациенти да примат соодветна медицинска нега.

Во Јапонија КПД системот помогна во стандардизацијата и зголемувањето на транспарентноста во негата на акутната фаза на болеста и претставува основ за изградба на идеален систем за пружање на таков третман во иднина. Информациите за стандардизираниот тек на третирање на специфичните болести, средната должина на хоспи-

тализацијата и планираните трошоци треба да бидат публикувани во разбирлива форма. Повеќе пати во фокусот на вниманието беше нејасната граница помеѓу третманот на акутната фаза и третманот на хроничната фаза. Разновидноста на медицинската нега предвидена со КПД системот кореспондира со стандардната пракса на третман на акутната фаза во Јапонија, односно со медицинската нега којашто треба да се обезбеди во болниците за акутна фаза.

Како резултат од имплементацијата на овој нов систем, унапредувањето на стандардизацијата и транспарентноста во медицинската нега придонесе за консолидација на институциите за нега во акутна фаза. Овој процес бара оценување на бројот на болничките пациенти кои бараат лекување. И покрај тоа што вакви пресметки можат полесно да се направат или со употреба на статистиката за вообичаената медицинска нега или со демографските податоци (болестите од акутната фаза повеќе или помалку можат стохастички да се одредат од податоците за староста и полот), сепак подобро е да се употребат податоците од КПД системот коишто дозволуваат да се оди степен напред и да се утврди потребната стандардна должина на хоспитализација на пациентите кои се лекуваат од поедини видови болести од акутната фаза. За сериозните болести, како на пример хирушките, неопходен е подолг престој, додека пак за полесните болести доволен е и пократок престој.

Врз основа на бројот на пациентите по болести во поедини региони и стандардната должина за болничкиот третман на акутната фаза, ние можеме да ги одредиме потребните болнички легла во поедините региони. Со употребата на овој метод може да се направи привремена калкулација. Бројот на болничките легла што се потребни за лекување на болестите во акутна фаза во Јапонија може да достигне до 400,000. Ова е за половина помалку

од приближно 900,000 кревети, колку што вкупно ги има денес во земјата. Исто така возможно е за секоја префектура да се направат специфични пресметки за потребната медицинска нега. Во врска со ова, директорите на регионалните болници настојуваат да го намалат поголемиот дел од неудобностите, бидејќи еднаш пресметаниот вкупен број на легла во главните болници во општините често пати ги надминува потребите за акутната фаза во општините. Причините за ова треба да ги бараме во бавноста на специјализацијата на болниците и на престојот на пациентите од хроничната фаза во институциите од акутната фаза.

Како резултат од напредокот во специјализацијата на болниците за акутна фаза, леглата за лечење на хроничните болести ќе станат непотребни; болниците ќе имаат потреба од намалување на бројот на легла, додека пак некои од нив ќе треба да се затворат или да се присоединат кон други болници. Од друга страна, општините ќе имаат потреба од институции што се специјализирани за лекување на хроничните болни, бидејќи на пациентите од хроничната фаза нема да им се дозволува да се лекуваат во болниците за нега во акутна фаза. Со тоа овие болници ќе се оспособат за успешно управување.

Специјализацијата на болниците, исто така, ќе помогне во намалување на недостатокот на доктори во провинциските региони на Јапонија. Во институциите наменети за третман во акутна фаза потребни се двајца доктори на секои 10 болнички легла. Со консолидирање на третманот во институциите за акутна фаза ќе се овозможи повеќе доктори од болниците за хронична фаза, кои имаат помали потреби од лекари, да бидат преместени во болниците за акутна фаза.

Јас ги симулирав ефектите од специјализацијата на болниците во некои локалитети во јапонскиот ре-

гион Тохоку (северен Хоншу), област којшто се соочува со голем недостиг на лекари. Во поедини локалитети во општите болници има само 248 доктори кои опслужуваат 2841 легло и со ваков недостаток на лекари овие болници се наоѓаат во кризна состојба. Специјализацијата ќе предизвика расцеп помеѓу 1,206 легла во акутната фаза и 1,816 легла во хроничната фаза. Со сегашните стандарди потребни се 215 доктори за пациентите од акутна фаза и 114 доктори за пациентите од хроничната фаза, што значи дека има недостаток од 81 доктор. Со претварањето на леглата од хронична фаза во легла за пациенти кои имаат потреба од подолгорочната нега ќе се намали бројот на докторите на 38, со што ќе се овозможи потребите за медицинска нега во болниците, повеќе или помалку, да се покриат без зголемување на постојниот број на доктори. Иако можеби пациентите за подолгорочна нега не ќе бидат во состојба да примат третман на високо ниво, сепак овој компромис претставува една опција за задржување на третманот во акутната фаза во руралните општини.

Резултатите од овој план во врска со јапонскиот недостаток на доктори се гледаат и во концентрацијата на докторите и другите ресурси во институциите за акутна фаза и во одредувањето на минимум ресурси потребни за нега во хроничната фаза. Битно за исполнување на ова е потребата од подобрување на транспарентноста на податоците за медицинска нега и убедување на локалните жители и давателите на медицинска нега за неопходноста на овој план.

Клиничката специјализација е неопходна

Болниците ќе треба да се фокусираат на специјализација во поедините области од медицината, како на пример кардиологија, гастроентерологија и лекување рак. Во Јапонија има

преголем број на болници за лекување на срцеви болести и рак. Тоа е добро за луѓе кои се способни да примат специјализирана нега од најблиската институција, меѓутоа лошата страна е што има многу доктори кои практикуваат во специјализирани области без доволно клиничко искуство. Веројатно многу луѓе во Јапонија се сеќаваат на извештаите во медиумите за грешките што се случуваа при изведување на лапароскопски операции изведени од неискусни доктори.

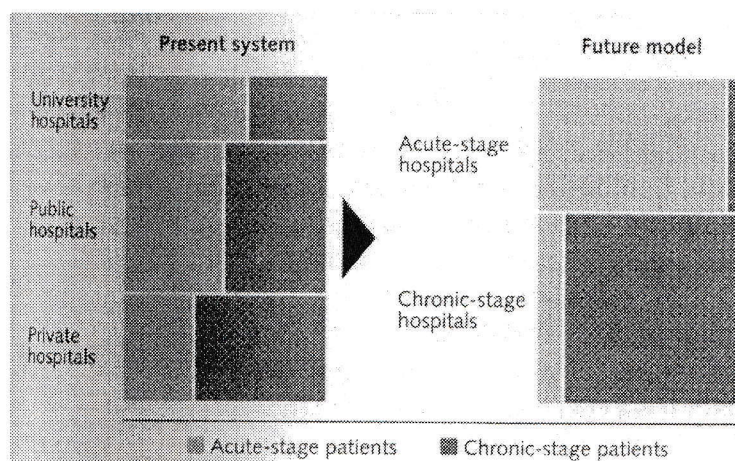
Битно е дека докторите ги унапредуваат своите хирушки техники и другите вештини со акумулирање големо искуство под водство на способни ментори. Консолидацијата на болниците е од витално значење за постигнување на таа цел. Третманот нема да се подобри ако операциите се изведуваат во мал број и во многу различни болници; ние треба да ги сконцентрираме специјализираните третмани во специфичните медицински институции. Истото важи и за лекување со медикаменти за рак и други клинички специјалности.

Во Јапонија специјалистите, како на пример тие за оперирање срце или на мозок, изведуваат многу помалку операции отколку нивните колеги од другите земји. Поради тоа многу од нив одат во странство кадешто има поголеми можности за обука. Некои луѓе често пати дознаваат од извештаите во медиумите дека нашите доктори се исто така добри специјалисти, но тоа е доста погрешно сфаќање. Вистината е дека ние имаме малку специјалисти кои имаат големо искуство. Тоа што ние треба да го направиме е да ги специјализираме нашите оддели за специјална нега и болниците да се фокусираат на поедините области од специјализираната нега. Тоа може да се направи со создавање средина којашто на специјалистите ќе им дозволи да акумулираат високо ниво на искуство во нивните области.

Наредното прашање е како треба ние да ги консолидираме клиничките специјализации. На слика 2 прикажано е како непотребните барања на пациентите за лекување во оддалечените медицински институции се разликуваат во зависност од видот на бараното лекување. Овие барања највеќе се однесуваат за хирушки третмани, како на пример болести на срцето, ортопедските случаи и рак, коишто се најпогодни за прием во подалечните болници. Наспроти нив, поголемиот дел од постарите пациенти кои имаат потреби за операција на дигестивниот систем избираат болници поблиску до нивните домови. При избор на болница за лекување на срце, рак како и други помалку ургентни операции кои бараат високи хирушки вештини, треба да се има повисоко чувство за квалитетот на болницата, а понизок за оддалеченоста. Поради тоа се поголема е оправданоста за консолидирање на специјализираните центри за лекување и за креирање на систем кој ќе овозможи пружање висококвалитетна медицинска нега. Пациентите повеќе сакаат да се лекуваат во болница на поголемо растојание којашто располага со високо искусни медицински специјалисти, отколку во болница со непроверен квалитет во блискиот центар.

Со други зборови, пациентите ги одбираат поблиските болници за болести што бараат ургентна нега, како што се физички повреди, неурохирургија, запаление на слепо црево, камен во жолчка, како и за операции на другите делови на дигестивниот систем. При консолидирање на болничките одделенија мораме да имаме на ум дека треба да се избираат само специјалисти од истата област.

Некои региони во Јапонија основаа голем број специјализирани центри за кардиоваскуларни болести и за рак. Но, повеќе од овие региони можеа да отворат само мал број вакви центри. При консолидација на специјализираните центри повеќе треба да се мисли на резултатите од лечењата и достапноста, а помалку на бројот на центрите.

Можноста на пациентите да избираат пооддалечена болница наместо локалната

Грижа за хроничните пациенти

Во овој контекст, медицинската нега за хроничните болни ќе стане важна од две причини. Прво пациентите кои се отпуштени од специјализираните болници за акутна фаза потребно е да појдат некаде на рехабилитација. Институциите за хронична нега се повикани да обезбедат рехабилитација и обновување на способностите на пациентите за извршување на секојдневните функции пред тие да се испратат на домашна нега и третман кој се нарекува и „субакутна медицинска нега“. Втората причина за нивната важност лежи во наглото зголемување на бројот на хроничните пациенти што е придружено и со брзото стареење на јапонската популација. Поради ова бројот на пациентите со хронични кардиоваскуларни и респираторни болести во следните 10 години ќе се зголеми за 2,5 пати во однос на сегашниот број.

19 возила за брза помош, донација за Република Македонија од Јапонија

Медицинската нега за хроничните болести бара повеќе различни медицински ресурси одколку медицинската нега за акутната фаза. Субакутната нега бара специјализиран персонал, кој треба да се грижи за рехабилитацијата и другите слични третмани. Земајќи во обзир дека бројот на постари хронични пациенти нагло се зголемува, ќе биде проблематично да се продолжи со обезбедување медицинска нега заснована на системот легла во општите болници. Институциите за акутен третман на пациентите треба да имаат предност во обезбедување доктори, додека пак медицинските сестри и професионалните негувачи би биле клучни за задоволување на потребите во институциите за хронична нега.

Главниот фактор за уривањето на јапонскиот систем за медицинска нега не е недостатокот на доктори: туку неспособноста на системот за обезбедување медицински третман. За совладување на овој проблем важно е

да се зафатиме со процесот на селекција и концентрација, вклучувајќи специјализација на болниците во областа на акутната медицинска нега и консолидација на специјализираните оддели во болниците. Подржувањето на јапонскиот систем за медицинска нега значи поништување на балансот помеѓу цената, квалитетот и достапноста. Ние не можеме да се надеваме на совршенство во кои било од овие мерки. Затоа треба да направиме праведен компромис помеѓу пациентите, давателите на медицинската нега, осигурувањето и другите заинтересирани страни. И за таа цел ние треба да имаме информации за тоа колку владата е подготвена да разбере, односно да воведат транспарентност со респект кон актуелната состојба во медицинската нега и јасно да даде на знаење какви политички опции и стојат на располагање.

Подготвил
д-р. Сергеј Милошевски

БЕЛЕШКИ ОД ЈАПОНИЈА

ТУРИЗМОТИ ЈАПОНИЈА

Во август 2007 Јапонија беше домаќин на две гостинки од Македонија кои пристигнаа во Токио со статус: луѓе кои се на обука во Јапонија. Јас и мојата колешка од Прилеп Жаклина Дамчевска бевме стипендирани од ЛСА (Japan International Cooperation Agency) да бидеме дел од обука од областа на туризмот што еден месец се одвиваше во градот Сапоро, на островот Хокаидо, северна Јапонија. Пред да дојдеме во Јапонија претходно имавме соодветна подготовка од канцеларијата на ЛСА во Скопје, така што во суштина, детално бевме известени за повеќе работи што треба да ги очекуваме, почнувајќи од тоа како и што треба да направиме веднаш по слетувањето, каде да ги најдеме луѓето одговорни за нас, на што треба да обрнеме внимание за да се снајдеме, па до тоа каков е менталитетот на јапонскиот народ и како треба да се однесуваме. Додека го слушав сето тоа и ги читав писмените материјали, сè ми изгледаше комплицирано и драстично поразлично од она што досега го знаев при патување во странска земја, но сепак чувствував неверојатна сигурност поради тоа што едноставно нивната организација е на врвно ниво.

Кога пристигнав на аеродромот Нарита во Токио сфатив дека тие информации беа повеќе од неопходни.

Мојот престој започна со мал стрес. По слетувањето јас останав без мојот багаж. Нормално дека се вознемирав поради тоа што се работеше за подолг престој. Но, персоналот на аеродромот беше толку љубезен што веднаш го увидов природното човекољубие што Јапонците го имаат како исклучителна човекова доблест. Кога видоа дека немам ништо со себе, освен моите патни документи, на мое големо зачудување ми дадоа бел плик со пари (околу 2500 денари) без обврска да ги вратам. Какво внимание, си помислив. Во текот на престојот се रहेа моменти за коишто и тоа како се зачудувавме во пријатна смисла и едноставно со секој поминат ден им се восхитувавме на Јапонците. Нив морате да ги доживеете за да сфатите каков е ни-

вниот свет, како живеат и како размислуваат. Нивната земја и нивното општество се екстремно различни од нашето, така што имавме едно неверојатно искуство да престојуваме во земја што е втора светска економска сила, земја што се откажала од какви било воени дејствија, земја на духовност, традиции, ред и дисциплина и исклучителна почит кон работата, природата и луѓето. Првите денови од нашиот престој бевме во Токио. Нормално, чувсувавме мала зашеметеност од тоа каде сме. Климата беше чудна и тешка за нас, климата во Токио се карактеризира со голема влажност така што имавме соодветни совети како да се заштитиме, се ни се чинеше комплицирано, јазикот е сосема непознат, Јапонците не зборуваат многу англиски, храната невообичаена за почеток. Но, она што веднаш го почувствував беше тоа дека Јапонија е безбедна земја. Луѓето се со исклучителна етика, морал и чесност. Ако каква било помош ви треба тие се тука да ви помогнат.

Јас и мојата колешка бевме заедно на обуката со уште неколку учесници од Србија, Албанија, Молдавија и Украина. Бевме удобно сместени во хотел поради тоа што центарот каде што се одржуваа предавањата и каде што беа сместувани учесниците на други обуки беше полн. Имавме координатор кој се грижеше буквално за секој детаљ додека сме таму, за сè што ни треба. Неверојатно беше како постојано нè известуваа на писмен начин за сите обврски, за сите активности, за сите ситуации и како ние треба да постапуваме, како да се однесуваме и слично. Покрај сите покриени трошоци за пат и сместување, ние добивме и пари за цел месец коишто можевме да ги трошиме за што ќе посакаме. Обуката беше доста напорна, обемна, се состоеше од држење часови секој ден освен викенд, згора на тоа имавме обврска да посетуваме и часови по јапонски јазик така што работната недела беше максимално исполнета со обврски. Секој петок имавме на располагање неколку часа за да дискутираме на темите од областа на туризмот

Кукайа во цвеќе за одмор на ѓосџиџе во Јајонија

на кои работевме, но имавме и соодветно дадено време за да искажеме како ние ја доживуваме Јапонија, што ни се допаѓа, а што не, како се снаоѓаме, што правиме во слободното време, како ги доживуваме луѓето, храната итн. Во таа конверзација воедно ние добивавме и совети од нив, помош, буквално секој ден бевме прашувани како сме со здравјето. Преку овие часови ние премногу научивме за нив, за нивниот развој, за нивните погледи на светот, за нивниот секојдневен живот и она со што тие се соочуваат. Тоа за нас беше фасцинантно. Имаа ангажирано посебна девојка да запишува буквално сè што ние зборуваме и искажуваме за понатаму да анализираат и да ја подобрат обуката или да внимаваат на некои проблеми што ги имаат странските учесници во текот на престојот. Сето тоа беше во функција на подобрување на квалитетот на обуката, како и мотив да се направи престојот на странците што попријатен.

Обуката насловена „Туристичка промоција за земјите на Југоисточна Европа“, беше доста квалитетна. Имавме предавачи од најразлични сектори, врвни професори, одговорни луѓе од државните и локалните институции за туризам, лидери во невладиниот сектор, приватни бизниси. Учевме како функционира нивната туристичка администрација, многу примери за проекти, капмањи, маркетинг активности, и лично се уверивме како сето тоа се спроведува на терен. Главната цел на обуката беше по враќањето во нашата земја здобиените знаења да ги применуваме кај нас, во нашата работа

за да ѝ помогнеме на нашата држава.

Јапонците се исклучително вредни, брзо ги решаваат проблемите, а сè за развој на нивната земја. На моменти едноставно не можевме да разбереме колку работат и како ги почитуваат сите нивни правила и прописи што постојат буквално за сè и сешто, за најосновни работи од секојдневниот живот.

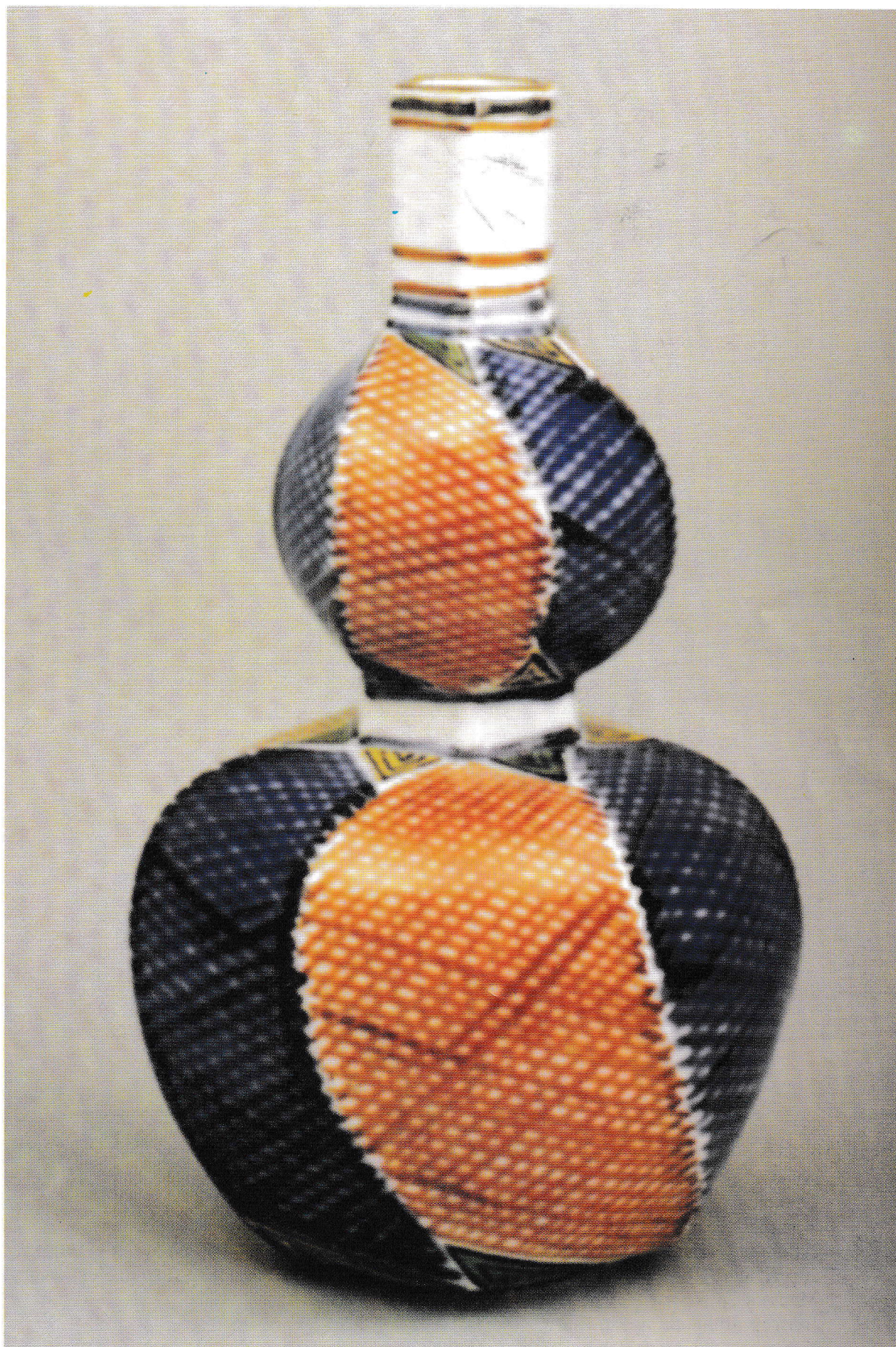
Сè функционира врз база на правила, ред, почитување на пропишаното. Преку обуката тие учеа и за нас, за нашите идеи, за нашата работа. Тие се народ кој брзо учи од странски примери и ги акомодира на нивните потреби. Исто така во текот на престојот тие се потрудија да си ја презентираат земјата на најсоодветен начин. Тоа им успеа, сите посакавме на некогаш повторно да дојдеме во Јапонија.

Интересна беше нашата збунетост и на моменти нервоза од нивите детализирани постапки и барања од нас, нешта што ние не ги практикуваме во нашите земји, па затоа ни создава напнатост и тежина. Но беше доста интересно барем за некои работи да функционираме на јапонски начин. Така што на некој начин оној културен шок кој што го доживувавме можеби беше со помал интензитет заради огромното внимание што ни беше посветено и имавме помош околу секое прашање или најмал проблем.

Ова се само мали детали околу мојот престој во таа прекрасна и далечна земја. Сè на сè, беше извонредно патување и дружење со пријателите кои ги стекнав.

Доколку појдете службено во Јапонија, очекувајте доста напорна работа, точност и посветеност, а доколку сакате туристички да ја посетите оваа земја, тоа ќе биде незаборавно доживување!

Елена Петровска
Туристички Инфо
Центар Општина Битола

Kenkichi Tomimoto: Порцелански сад со кайак

曙

マケドニア日本
友好協力協会
スコピエ

Kenkichir Tomimoto: Филцани за саке

Издавач:

ДРУШТВО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА - СКОПЈЕ

Адреса: Бул. "Илинденска", бр.9, Скопје. Тел. и факс: (02)3118-731, 3117-440, 3118-063

Главен уредник: Д-р Коста Балабанов

Уреднички одбор: Д-р Оливер Каранфилски, (Заменик на главниот уредник),

Јулијана Балевска, Д-р Јелена Димитријевиќ, Круме Ефтимовски, Цветанка Илиева

Д-р Атанас Кочов, Д-р Јован Лазаров, Д-р Сергеј Милошевски, Д-р Димче Петровски и

Мартин Тренески

Лектор: Даниела Лазареска

Компјутерска подготовка: Живко Атанасов

Печат: РИ-Графика - Скопје

